

Novi pogledi na Primoža Trubarja in njegov čas

Ljubljana, 9. in 10. oktober 2008

V znamenju petstote obletnice rojstva avtorja prve slovenske knjige Primoža Trubarja se je pod okriljem društva Slovenska matica v Ljubljani odvijal simpozij z naslovom *Novi pogledi na Primoža Trubarja in njegov čas*. Dogodek je gostila dvorana Slovenske matice. Po nagovoru predsednika društva Slovenske matice Milčka Komelja, ministra za kulturo Vaska Simonitija ter uvodnih besedah vodje simpozija Saša Jeršeta se je v dveh dneh zvrstilo trinajst domačih (z Univerz v Ljubljani in na Primorskem, Zgodovinskega inštituta Milka Kosa, Narodnega muzeja Slovenije, Arhiva Republike Slovenije, Nadškofijskega arhiva Ljubljana, Muzikološkega inštituta ter Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša) in dva tuja referenta (z Univerze v Salzburgu in Wheaton Collega).

Prvi dan simpozija je bil razdeljen v dva tematska sklopa. V prvem sklopu, poimenovanem *Perspektive zgodovinsopisja in ad personam*, je najprej nastopil Marko Štuhec, ki je v referatu *Reformacija in protestantizem, koncepti in perspektive modernega zgodovinsopisja* opozoril na prenose poudarkov pri raziskovanju obdobja reformacij(e) v zadnjih desetletjih, in sicer od verskih idej k odnosu med vero in družbo ter na historiografsko spremembo, ki se kaže v obratu od iskanja vzrokov k iskanju pomenov. Kot drugi je nastopil Boris Golec z najbrž najbolj pričakovanim referatom simpozija *Kdo in od kod je bil pravzaprav Primož Trubar? Trubarjeva nov »rojstni list« in popravljen »osebna izkaznica«*, v katerem je na podlagi na novo dostopnih virov prevrednotil in rekonstruiral nekaj podatkov iz biografije Primoža Trubarja. Med ugotovitvami gre izpostaviti določitev nove Trubarjeve rojstne hiše, variantnost letnice Trubarjevega rojstva in vprašanje njegovega priimka. Sledili sta živahna razprava in izmenjava mnenj, ki v dveh dneh nista nikdar zamrli in sta dajali simpoziju svojevrsten pečat.

V okviru drugega sklopa, naslovljenega *Trubarjev čas*, je svoje misli najprej predstavil Sašo Jerše s prispevkom *Vera, upanje, oblast. Problemi politične kulture v deželah Notranje Avstrije v času verskih vrenj*, v katerem je vprašanje konfesionalnega profila države povezal z nastankom oziroma oblikovanjem zgodnjemoderne države in izpostavil oblast kot najpomembnejšo izmed treh, v naslovu poudarjenih entitet. Sledil je Arno Strohmeyer s *Stanovskimi in verskimi svoboščinami v evropski perspektivi*. V predavanju je analiziral boje za verske svoboščine in pravice protestantov, ki jih je zaznamovala vedno večja vpletenost deželnih stanov, vpliv dinastične krize Habsburžanov pa tudi politika, ki so jo morali voditi proti plemstvu v Svetem rimskem cesarstvu.

Po razpravi je Tomislav Vignjević v prispevku *Trije redovi in reformacija* predstavil protestantski in hkrati Trubarjev pogled na tričlensko delitev zgodnje novoveške družbe, ki je bila, kot ugotavlja Vignjević, redko postavljena pod vprašaj. V času protestantizma pa pride tudi do prilagoditve stare trifunkcijske sheme; vojskujoči se sloj se »transformira« v posvetno oblast. Maja Žvanut je v referatu *Vera, pobožnost in praznoverje na Slovenskem v 16. stoletju* poiskala stične točke protestantske in katoliške ljudske pobožnosti in poudarila, da je bilo praznoverje skupno obema veroizpovedima in da interpretacija protestantizma kot racionalnejše od obeh religij ni vedno mogoča.

Kot zadnji prvega dne je po diskusiji, med katero je bilo načeto tudi vprašanje terminologije in stalnosti izrazov v zgodovinarski stroki, svoj referat *Gonilne sile reformacije. Ključni dejavniki različnih reformacijskih gibanj v Srednji in Zahodni Evropi (1515–1565)* predstavil Henri Blocher. V obsežnejšem predavanju je opozoril na večplastnost reformacijskih gibanj in kot glavno gonilno silo reformacijskih gibanj, poleg številnih dejavnikov in vplivov, izpostavil versko izkušnjo. Opredelil je tudi katoliško reformacijo in končal z mislijo, da so teme, o katerih so razpravljali reformatorji, še vedno aktualne.

Celoten drugi dan srečanja se je odvijal v okviru enega tematskega sklopa z naslovom *Trubar v svojem času*. Prvi je svoj referat *Trubar v kontekstu evropske reformacije* predstavil Marko Kerševan. Posvetil se je vprašanju Trubarjeve opredelitve določenih smeri reformacije in ugotavljal, da se je v dogmatsko-teoloških sporih nagibal k sredinskim rešitvam; v specifičnem okolju Notranje Avstrije naj bi namreč uvidel pomembnost boja proti katoliški cerkvi. Za njim je Edvard Kovač s predavanjem *Primož Trubar, slovenski teolog*, predstavil Trubarja kot protestantskega teologa s pozitivnim odnosom do slovenskega jezika, ki ga s sveto-pisemsko utemeljivijo razširi še na ostale slovanske jezike. Kazal je tudi izjemno odprtost do vseh slovanskih kultur in, kar je za tisti čas še posebej nenavadno, celo do slovanskega pravoslavja. Nadaljeval je Nenad H. Vitorović s prispevkom *Politične razsežnosti Trubarjeve misli*, v katerem je opozoril, da je politična misel pomemben segment protestantskih teoloških in pastoralnih prizadevanj, pri čemer Primož Trubar bistveno ne izstopa, saj je njegova teologija neločljivo povezana z družbeno-političnimi vprašanji.

Po razpravi in odmoru sta za govorniško mizo sedla France M. Dolinar in Lilijana Žnidaršič Golec. Dolinar je skušal z referatom *Trubar in katoliška Cerkev* s stališča pravne ureditve cesarstva pojasniti Trubarjevo odločitev za protestantizem. Izpostavil je dokaj nemoteno reformatorsko delovanje Primoža Trubarja v slovenskem prostoru; vse do tedaj, ko je s poskusom formiranja deželne Cerkve posegel na področje državne zakonodaje in se uprl izrecni volji deželnega kneza. Zatem smo poslušali Lilijano Žnidaršič Golec v predavanju *Trubarjeva Cerkovna ordninga, med zelenim in živetim*. Pokazala je na razkol med zapisanim in zelenim ter dejanskim stanjem in možnostmi v času nastanka Ordninge. Pod deželnoknežjo oblastjo h katolištvu se nagibajočega Ferdinanda nastali cerkveni red zaradi političnih okoliščin ni imel realnih možnosti uveljavitve, prav tako je za nekatera določila nemogoče določiti, v kolikšni meri so bila dejansko upoštevana.

Tretjo in zadnjo skupino referentov so sestavljali Jonatan Vinkler s predavanjem *Trubar in schwenckfeldijanstvo*, Metoda Kokale z referatom *Glasbena poustvarjalnost na Slovenskem v času Primoža Trubarja* ter Luka Vidmar s prispevkom *Recepcija slovenske reformacije v dobi baroka na Kranjskem*. Jonatan Vinkler se je ukvarjal s Trubarjevo vpetostjo v sočasne reformacijske tokove in njegovim poznavanjem različnih verskih pogledov. Sprejemanje različnih protestantskih pogledov se kaže v dvojnosti Trubarjevega ravnanja: po eni strani odklonilen odnos do schwenckfeldijanstva (njegovo osebno mišljenje in v simboličnih knjigah) in strpnost pri sprejemanju nepravovernih besedil v pesmarice. Dalje je Metoda Kokale izpostavila dejstvo, da je bil glasbene izobrazbe v času reformacije deležen ozek krog ljudi, predvsem meščanski in plemiški stan, po zaslugi dokumentiranih glasbenih repertoarjev pa vemo, da se je v nekaterih krogih muziciralo na evropskem nivoju. Kot zadnji je Luka Vidmar predstavil odnos kranjskih izobražencev iz obdobja baroka do slovenske reformacije. Na podlagi pregledov slovstva na Kranjskem izpod rok Valvasorja, Dolničarja in Pohlina Vidmar ugotavlja, da odnos nikoli ni bil izključno negativen, ampak razpet med priznavanjem kulturnih dosežkov protestantskega gibanja in odklanjanjem njihovega verskega prepričanja. Srečanje se je zaključilo s sklepno diskusijo.

V okviru simpozija *Novi pogledi na Primoža Trubarja in njegov čas* smo imeli priložnost spremljati številne kvalitetne referate, ki so ponovno problematizirali Trubarjevo delovanje in čas slovenske reformacije pa tudi recepcijo protestantizma v sodobnem tujem in slovenskem zgodovinskoisj. Poročilo pa naj zaključim kar z mislijo vodje simpozija Saša Jeršeta, ki je srečanje označil za dogodek »vesele znanosti«; le-ta je bila s simpozijem o Primožu Trubarju res izvrstno promovirana.

Anja Paulič